

AUTOREFERAT

2.1 DANE TELEADRESOWE

2.2 POSIADANE DYPLOMY I STOPNIE NAUKOWE

2.3. INFORMACJE O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU

2.4. GŁÓWNE OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE:

LITERATURA AMERYKAŃSKA W OPTYCE NIENORMATYWNEJ KRYTYKI ETYCZNEJ

2.4.1 PUBLIKACJE WCHODZĄDZE W SKŁAD GŁÓWNEGO OSIĄGNIĘCIA

2.4.2 OMÓWIENIE CELU WW. OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

2.4.2.1 Wprowadzenie

2.4.2.2 Omówienie osiągnięcie i rozwój autorskiej refleksji nad relacją literatury amerykańskiej i krytyki etycznej

2.5 POZOSTAŁE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO BADAWCZE

2.6 STYPENDIA I NAGRODY

2.7 WYKAZ PRAC CYTOWANYCH W OMÓWIENIU OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

2.1 DANE TELEADRESOWE

Imię i nazwisko: Zuzanna Ładyga-Michalska

Adres:

Adres służbowy:

Instytut Anglistyki, UW

ul. Hoża 69

00-001 Warszawa

Tel: +48 (22) 5531417

z.ladyga@uw.edu.pl

2.2 POSIADANE TYTUŁY I STOPNIE NAUKOWE

- Doktorat z literaturoznawstwa, z dziedziny literatura amerykańska, IA UW, Warszawa, 2007. Tytuł pracy doktorskiej: *Constructing Postmodern Subjectivity: The Ethics of Referentiality and Strategies of Affect Construction in the Work of Donald Barthelme*. Promotor: Prof. dr hab. Agata Preis-Smith.
- Dyplom magistra w IA UW, Warszawa 2001.

2.3 INFORMACJE O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU

- 2007— dziś. Instytut Anglistyki, Wydział Neofilologii, Uniwersytet Warszawski, Warszawa. Zakład Literatury Amerykańskiej, Adiunkt.

2.4 GŁÓWNE OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (dz. u. nr 65, poz. 595 ze zm.)

LITERATURA AMERYKAŃSKA W OPTYCE NIENORMATYWNEJ KRYTYKI ETYCZNEJ

2.4.1 PUBLIKACJE WCHODZĄCE W SKŁAD OSIĄGNIĘCIA [NB. Nieciągła numeracja odzwierciedla numerację z *Załącznika 4* pt. „Wykaz publikacji”.]

[1] **Monografia:** *The Work of Laziness in American Literature*. [Trud Lenistwa w literaturze amerykańskiej.] Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra, 2017.

[5] “Justice, Ethics, Violence: American Studies and the Ethical Controversy.” *Approaches to American Cultural Studies*. London: Routledge, 2016: 178-188.

[18] “The Right to Laziness.” *Sensus Historiae*. 22. 1 (2016) 29-39

[19] “Technophobia and Technophilia in American Postmodern Criticism” *Anglica. An International Journal of English Studies*, 24.1 (2015), 161-175.

[11] “Customers who Bought this Item also Bought David Foster Wallace: Literary Production in the Era of Globalization.” *Americascapes: Americans in/and their Diverse Sceneries*. Ed. Ewelina Bańka, Mateusz Liwiński, Kamil Rusiłowicz. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013. 75-84

[12] “Captured LIVE!: Perception, Corporeality and the Televisual Apparatus in the Work of David Foster Wallace.” *American Experience – The Experience of America*. Ed. Marek Wilczyński. Frankfurt am Main: Peter Lang Publishers, 2013. 221-228.

[13] “The Return of the Repressed: Tracing Levinas in Gayatri Spivak’s Ethical Representations of Subalternity” *In Other Words: Postcolonial Discourses*. Ed. J. Ziarkowska, E. Łuczak, J. Wierzychowska. Frankfurt am Main: Peter Lang Publishers, 2012. 221-230.

2.4.2 OMÓWIENIE CELU WW. OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

2.4.2.1. Wprowadzenie

Moim najważniejszym osiągnięciem jest działalność naukowa w dziedzinie krytyki etycznej, czyli gałęzi krytyki literackiej zajmującej się zagadnieniami etyki i moralności oraz sposobami ich ujmowania w języku literatury, przede wszystkim w kontekście kultury amerykańskiej. W moich badaniach i rozważaniach naukowych przedstawionych w publikacjach wymienionych w punkcie 2.4 dążę przede wszystkim do gruntownego zrewidowania obowiązującego modelu uprawiania krytyki etycznej, mającego swoje korzenie w powstałej w epoce Romantyzmu koncepcji wychowania przez estetykę, opisaną po raz pierwszy przez Friedricha Schillera w jego *Listach o estetycznym wychowaniu człowieka* (1794), a następnie przeniesionej w realia anglosaskie przez Ralpha Waldo Emersona w eseju „Poeta” (1844) i Matthew Arnolda w „The Study of Poetry” (1880).

W modelu romantycznym rola estetyki widziana jest przez pryzmat poglądu, że dzieła literackie zdolne są kształtować moralność jednostek i zbiorowości. O ile na pierwszy rzut oka takie podejście może się wydawać słuszne, głębsza refleksja ujawnia poważne problemy natury aksjologicznej wynikające z przyjętego założenia, że umoralniające właściwości literatury działają w obrębie określonego, jak powiedziałby Jacques Rancière, „reżimu etycznego”, a zatem w służbie socjonormatywnego aparatu władzy. Echa tej kooptacji słychać w krytyce etycznej XX i XXI wieku, w której o etyce i o etycznym oddziaływaniu dzieł literackich, mówi się często wyłącznie w kategoriach społecznej produktywności. Na przykład Martha Nussbaum, amerykańska filozofka moralności, uważa, że literatura poszerza nasze poczucie tego, co dobre i cnotliwe, i w ten sposób uczy odpowiedzialności społecznej. Gdyby nie przedstawiane w dziełach literackich wzorce wspólnoty i wrażliwości społecznej, pisała w *Poetic Justice* (1996), nigdy nie doszłoby do reform społecznych. W podobnym tonie wypowiada się Gayatri Spivak w *Wychowaniu estetycznym w dobie globalizacji* (2012), w którym przywołuje model Schillerowski dowodząc, że w dzisiejszych czasach globalnej komunikacji od estetycznej roli literatury ważniejszy jest jej wydźwięk etyczny i polityczny. Z kolei Lawrence Buell prezentuje analogiczne podejście w *The Dream of the Great American Novel* [Marzenie o wielkiej powieści amerykańskiej] (2014), łącząc historię prozy w Stanach Zjednoczonych z koncepcją tożsamości narodowej. Według Buella tym, co wyróżnia wielkie amerykańskie powieści, jak *Chata wuja Toma* (1852) czy *Szkarłatna litera* (1850) spośród innych tekstów jest ich zdolność do kształtowania owej tożsamości.

Przykłady tego typu interwencjonizmu społecznego nie ograniczają się tylko do teorii literatury lecz są widoczne w sferze analizy literackiej: zacięcie dydaktyczne ujawnia się w analizach wielu współczesnych dzieł literatury i wytworach kultury. Przykładem mogą tu być tacy pisarze, jak uważany za twórcę prozy leczącej traumę Jonathan Safran Foer, czy Jonathan Franzen, o którym mówi się, że najlepiej zdiagnozował powikłania społeczne

wynikłe z krachu finansowego w 2008 roku. Tropiciele interwencjonizmu społecznego często też dopatrują się jego przejawów w dziełach minionych epok. Z tej perspektywy z Ralphe Waldo Emersona robi się myśliciela postkolonialnego, a z książek Hermana Melville'a – przyczynek do teorii walki klas.

Nie ulega wątpliwości, że dominującą tendencją w dyskursie krytyki etycznej jest afirmacja spuścizny Schillera. Zamiast przyglądać się wzajemnym relacjom pomiędzy wymiarem estetycznym a etycznym literatury z pozycji nieuwikłanych w dydaktykę, krytyka etyczna legitymizuje i napędza mechanizm aneksji literatury przez aparat władzy jako element stosowanej przez ten aparat strategii subiektywizacji.

2.4.2.2 OMÓWIENIE OSIĄGNIĘCIA I ROZWOJU AUTORSKIEJ REFLEKSJI NAD LITERATURĄ AMERYKAŃSKĄ W OPTYCE NIE-NORMATYWNEJ KRYTYKI ETYCZNEJ

Główną osią mojej pracy naukowej jest krytyka modelu Romantycznego i podważanie jego dominacji. W moim przekonaniu możliwa jest analiza relacji pomiędzy etyką a estetyką na płaszczyźnie innej niż moralizatorski model krytyki etycznej. Co więcej, uważam, że takie podejście jest niezbędne, jeśli mamy poważnie potraktować kwestię etycznego potencjału literatury. Inspirację dla moich rozważań, których owocem są publikacje stanowiące udokumentowanie przedmiotowego Osiągnięcia, znalazłam w refleksjach Michela Foucaulta i Giorgio Agambena na temat biopolityki, jak również w koncepcji wirusowej „choroby dydaktyzmu etycznego” Jacquesa Rancièra.

W eseju „Justice, Ethics, Violence: American Studies and the Ethical Controversy” [5] [Sprawiedliwość, etyka, przemoc: studia amerykańskie a spór wokół etyki] oraz „The Return of the Repressed: Tracing Levinas in Gayatri Spivak’s Ethical Representations of Subalternity” [13] nakreśliłam ogólne ramy teoretyczne mojego przedsięwzięcia. „The Return” jest próbą prześledzenia zależności pomiędzy myślą marksistowską a filozofią etyczną poprzez analizę dzieł Gayatri Spivak i Judith Butler z perspektywy myśli etyczno-filozoficznej Emmanuela Levinasa. Ten etap był efektem wieloletnich studiów nad Lewinasowskim pojęciem języka etycznego (ich zwieńczeniem była rozprawa doktorska na temat etycznej interpretacji poetyki postmodernistycznej), które to pojęcie starałam się oddzielić i uwolnić od jego uwarunkowań poststrukturalnych (etyka dekonstrukcji) i religijnych, by następnie postłużyć się nim do określenia istoty relacji pomiędzy etyką a polityką.

Artykuł „The Return” ilustrował wczesną fazę projektu, natomiast „Justice, Ethics, Violence” powstał z myślą o uściśleniu mojego podejścia do instytucji krytyki etycznej. Esej ten przedstawia pokrótce historię myśli krytyczno-etycznej w Stanach Zjednoczonych, a następnie kwestionuje zasadność opatrzonego wykorzystywania etyki w służbie konkretnych poglądów politycznych, co ilustruje studium przypadku zaangażowanego filmu dokumentalnego pt. *Zwykła procedura operacyjna* (2008). W tekście staram się dowieść, że warunkiem *sine qua non* zbieżności oddziaływań i celów etycznych i politycznych jest obecność swego rodzaju płaszczyzny przejściowej (*transitional ground*), którą odnaleźć można w badaniach nad afektem, szczególnie w pracach Lauren Berlant na temat technologii współczucia i obojętności.

Kolejnymi tekstami obrazującymi rozwój moich poglądów jako teoretyka literatury są „Technophobia and Technophilia in American Postmodern Criticism” [19] i „The Right to Laziness” [18]. W pierwszym z artykułów przedstawiam swoje rozważania w dziedzinie filozofii technologii, poświęcając szczególnie wiele miejsca pracom Bernarda Stieglera – twórcy pojęcia „techniczności”, stanowiącego podstawę zupełnie nowego podejścia krytycznego do kwestii aparatu władzy. Sposób rozumowania przedstawiony w „Technophobia”, który posłużył później za kanwę jednego z rozdziałów w mojej monografii, stanowił pierwszą próbę powiązania płaszczyzny przejściowej na styku etyki i polityki z poetyką bierności i pasywności – postaw rozpatrywanych w tekście jako potencjalne podstawy postmodernistycznego paradygmatu estetyki wyczerpania. Kolejny etapem krystalizowania się mojej koncepcji nienormatywnej krytyki etycznej jest esej „The Right to Laziness”, w którym omawiam prace Rolanda Barthesa na temat koncepcji „neutralnego”, stanowiącej jeden z fundamentów mojej teorii interpretacyjnej w *The Work of Laziness [Trud Lenistwa]* [1].

O ile we wspomnianych artykułach starałam się przede wszystkim nakreślić moje stanowisko teoretyczne, o tyle w innych pracach poświęcam wiele uwagi beletrystyce i jej związkom z etyką oraz aparatami ideologicznymi państwa. Artykuły o amerykańskim pisarzu Davidzie Fosterze Wallace’cie ilustrują interpretacyjną stronę moich refleksji, będąc przykładem zastosowania koncepcji płaszczyzny przejściowej pomiędzy etyką a polityką w analizie dzieł literackich. W „Captured LIVE!: Perception, Corporeality and the Televisual Apparatus in the Work of David Foster Wallace” [12] analizuję ambiwalentny stosunek Wallace’a do języka wypowiedzi literackiej i wpływu, jaki na jej kształt wywiera estetyka telewizji, sytuując ową ambiwalencję w kulturowym kontekście rynku wydawniczego XXI wieku. Strategia estetyczna Wallace’a polega na kwestionowaniu przyjętych zasad przedstawiania świata literackiego i koncepcji społecznej roli słowa pisanego. Idea płaszczyzny przejściowej pomiędzy etyką a polityką w literaturze pojawia się w tym tekście na styku pojęcia „dzielenia postrzeganego” Ranciéra i „sztucznie wytworzonej wrażliwości” Berlant. W eseju „Customers who Bought this Item also Bought David Foster Wallace: Literary Production in the Era of Globalization” [11] omawiam zawile relacje pomiędzy estetycznymi a ekonomicznymi aspektami literatury i podejmuję etyczną kwestię możliwości politycznego oddziaływania literatury w czasach, gdy proces twórczy zdaje się być całkowicie podporządkowany prawom rządzącym rynkiem wydawniczym.

Zwieńczeniem moich badań nad istotą owej płaszczyzny przejściowej i jej dynamiką jest 274-stronicowa monografia *The Work of Laziness in American Literature [Trud lenistwa w literaturze amerykańskiej]* [1], w której postawiłam sobie za cel przededefiniowanie funkcjonującego modelu krytyki etycznej poprzez dekonstrukcję jego normatywnych podstaw. W celu dokładniejszego określenia idei płaszczyzny spotkania etyki i polityki, posiłkuję się koncepcją „pola metaforologicznego” Hansa Blumenberga, czyli epistemologicznie płynnego paradygmatu obrazów, figuratywnych opisów i symboli wyznaczających sposób funkcjonowania danego pojęcia w dyskursie i utrwalających jego rolę ideologiczną oraz potencjał socjopolityczny. Odnajduję ów ładunek metaforologiczny w obrazach lenistwa, które – jako metafora bezproduktywności – wyznacza granice zdolności filozofii i literatury Zachodu do przełamania etycznego schematu produktywnego zaangażowania i estetycznej aktywności.

W *Paradygmatach dla metaforologii* Blumenberg dowodzi, że rozpoznanie metaforycznej struktury pojęcia jest równoznaczne z krytyczną refleksją nad jej nieautentycznością, którą należy obnażyć i której trzeba się sprzeciwić, by zrozumieć jej filozoficzny potencjał. Wymaga oddzielenia tego, jak „usytuowane” jest dane pojęcie od „miejsca”, w którym mówi ono nam coś ważnego. „Lenistwo” jest wyjątkowo wdzięcznym obiektem dla analizy metaforologicznej ze względu na jedyną w swoim rodzaju historię konsekwentnej stygmatyzacji w kulturze Zachodu, jako – by posłużyć się językiem ojców Kościoła – tajemniczej choroby ciała i umysłu. Zasadne wydaje się też być przeprowadzenie analizy w kontekście literatury z kręgu kultury amerykańskiej, o której Max Weber powiadał, że jak żadna inna ceni produktywność.

Podstawowa teza, której słuszności staram się dowieść, jest następująca: sposoby przedstawiania lenistwa w literaturze ujawniają Rancièrowski rys *partage du sensible* poszczególnych epok w historii amerykańskiej prozy. Analiza przypadków występowania w utworach literackich motywu lenistwa umożliwi odkrycie normatywnych zrębów systemu wartości danej epoki, a jednocześnie wskazuje potencjalne możliwości rzucenia wyzwania aksjologicznemu *status quo*. Z uwagi na fakt, że Zachodnia *episteme* nie posiada środków pojęciowych niezbędnych do wyjścia w myśleniu o (nie)produktywności poza stygmatyzujące kategorie dobra i zła, „graniczna” estetyka lenistwa stanowi wyjątkową okazję do uchwycenia czegoś, co można określić mianem „etyczności nienormatywnej”. W związku z tym traktuję „lenistwo” zarówno jako pojęcie, jak i metaforę – czyli jako trop literacki i zarazem koncepcję filozoficzno-etyczną. Najpierw konstruuje metaforologiczne ramy lenistwa jako pojęcia, by przejść następnie do analizy obecnych w literaturze metafor bezczynności z punktu widzenia ich funkcji estetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem toposu ospałości, pełniącego istotną rolę kontrnormatywną poprzez wytwarzanie znaczeń i pozycji podmiotu podważających dominujący w danym okresie podział norm afektywnych.

Lenistwo nie jest rzecz jasna jedynym tropem buntu w prozie amerykańskiej. Niemniej jednak, jak dowodzę w dalszej części rozprawy, w wyjątkowy sposób łączy ono sferę materialną (ciało) ze sferą duchową (umysł). Jako znak fizycznego rozluźnienia, swoistego „rozprężenia” zmysłów, intelektualnej stagnacji i jałowego wycofania ze świata, motyw lenistwa operuje w tym samym polu poznawczym, co norma produktywności. Nadaje się zatem idealnie na metaforę konceptualną, z pomocą której filozofowie i pisarze mogliby zidentyfikować i poddać krytyce poszczególne etapy powstawania rzeczowej normy, jak również wymyślić strategie wymykania się jej nakazom.

Za podstawę teoretyczną analizy pokrywania się semantycznego zakresu lenistwa i normy posłużyła mi dokonana przez Catherine Malabou krytyka koncepcji biopolityki Michela Foucaulta, w której przekonuje ona, że niepowodzenie Foucaultowskiego projektu krytyki biowładzy i normatywności wynika ze zbyt zdawkowego potraktowania materialnego aspektu biologiczności. Innymi słowy Malabou twierdzi, że sposób pojmowania przez francuskiego myśliciela pojęć „biologiczny” i „cielesny” nie jest tak „fizjologiczne” i bliskie „nagiemu życiu”, jak mogłoby się nam wydawać.

Idąc za radą Malabou, by podjąć dyskusję z filozofami traktującymi materialność ciała z nieco większą niż autor *Nadzorować i karać* otwartością, w pierwszym rozdziale monografii dowodzę, że słabość w argumentacji Foucaulta, który najlepiej ilustruje jego stwierdzenie, iż „wszelki biologiczny opór wobec biowładzy jest niemożliwy” to właśnie luka, którą wypełnić może kwestia lenistwa. Jak wydają się wskazywać nieliczne przykłady filozoficznej zadumy

nad nieproduktywną beczynnością, które omawiam w rozdziale I, lenistwo wyznacza ramy biologicznego, czy też somatoestetycznego buntu wobec nakazów biopolityki, a także horyzont myślenia o poczuciu sprawczości, samoafirmacji, a także instynktu samozachowawczego. Tak jest w przypadku *Lässigkeit* Martina Heideggera jako podstawowego wrażenia (wrażliwości/odczucia/doświadczenia???) egzystencjalnego, *paresse* Emmanuela Levinasa będącego synonimem postawy odmownej wobec życia, a także *inoperosità* Giorgio Agambena. Ale podobnie rzecz ma się u Rolanda Barthesa i Theodora Adorno, kiedy piszą o beczynności w kategoriach niepodporządkowania się szkolnym rytuałom lub jako o postawie etycznej neutralności, a także kiedy Sandor Ferenczi odkrywa zasadę neo-katharsis w odpoczynku i kiedy Donald Winnicott rozpisuje się o zaletach lenistwa jako objawu psychosomatycznego. Jeśli połączyć te koncepcje z politycznymi strategiami pasywnego sprzeciwu, takimi jak *parrhēsia* Diogenesa z Synopy czy model strajku zaproponowany przez Paula Lafague'a, lenistwo okazuje się być przydatnym „elementem znaczącym” dla złożonego, haptyczno-afektywnego mechanizmu działającego na przekór normatywności. Rodzaj dyskursu towarzyszącego opisom lenistwa w różnych dziedzinach zdaje się wskazywać, że to uznawane powszechnie za gorszące zjawisko obnaża i wydobywa na światło dzienne obecny we wspomnianej normie amalgamat wymiarów: biologicznego, symbolicznego i politycznego. Czy też, w bardziej pozytywnym tonie – pole pojęciowe wyznaczone przez sensy pojęcia „lenistwo” umożliwia filozofii konstruowanie i rekonstruowanie języka bierności z większą dbałością o kwestie biologiczności. A zatem w rozdziale I rozwijam teoretyczne podstawy dla dalszej części monografii, w której skupiam się na ujęciach tropu lenistwa w literaturze.

Część rozprawy poświęcona analizie tekstów składa się z czterech rozdziałów. Rozdział II pełni rolę łącznika pomiędzy rozdziałem „filozoficznym”, a rozważaniami bliższymi dziełom literackim. Stanowi historyczne wprowadzenie do pozostałych trzech rozdziałów i zawiera ogólną analizę funkcjonowania motywu lenistwa we wczesnej literaturze purytańskiej, poszerzenia jego roli w osiemnastowiecznym świeckim i religijnym piśmiennictwie dydaktycznym i wreszcie włączenia go do arsenału środków estetycznego wyrazu w początkowym okresie państwowości Stanów Zjednoczonych. „Rip Van Winkle” Washingtona Irvinga wprowadza do kulturowego repertuaru Ameryki nowy trop, łączący w sobie romantyczną estetykę pastoralizmu z jego niewyszukanymi motywami włóczęgostwa i przestępczości, spełniający kulturową potrzebę wyzwolenia od nakazów pracowitości oraz modeli inkluzywności i marginalizacji obecnych w obowiązującym systemie partycypacji społecznej.

W rozdziałach III, IV i V odchodzę od perspektywy historycznej na rzecz podejścia bardziej heterogenicznego, w którym literacko-historyczny punkt widzenia uzupełnia analiza czysto tekstualna i rozważania filozoficzne. Każdy z tych rozdziałów poświęcony jest określonemu momentowi w historii literatury amerykańskiej, przy czym nie chodzi tu o „moment” w znaczeniu konkretnego punktu czasowego, ale o moment rozumiany za Lyotardem jako „wydarzenie”, kiedy to idea lenistwa „wtrąca się” w proces estetycznej normatywizacji bezpośrednio i ze szczególną siłą.

W rozdziale „Moment romantyczny: Emerson, Whitman, Melville” poświęconym pastoralnym pisarzom tzw. renesansu amerykańskiego, analizuję wzajemne relacje pomiędzy szeregiem aspektów romantycznej wrażliwości, takich jak pastoralne wyobrażenie o wypoczynku i demokratyczne idee wolności i komunitarianizmu, by pokazać, jak wątek

lenistwa stawia pod znakiem zapytania ich ideologiczną spójność, a także, w duchu kontrnormatywnym – podważa ich skuteczność pedagogiczną. W opisach bierniej kontemplacji Emersona odnajduję wątki bliskie temu, co w wieku XX Roland Barthes określi mianem pozycji neutralnej, czyli typowy *sentiment de puissance*, polegający na wycofaniu się z aktywności społecznej i powstrzymaniu od wydawania sądów. O ile moja interpretacja Whitmana jest zasadniczo rancierowska, o tyle korelatów jego słynnego modelu gnuśności poszukuję nie w ciągłotach demokratycznych, ale w tradycyjnej dla filozofii cyników performatywnej odwadze zwanej *parrhêsia* i oznaczającej mówienie całej - w tym niewygodnej – prawdy w obliczu władzy. Wreszcie zwracam się ku Hermanowi Melvillowi i jego głębokiemu studium lenistwa w powieści *Taipei*, w której przeprowadza on krytykę romantycznej moralności, posługując się przesadą i śmiałą poetyką haptyczną. Dowodzę, że debiutancka powieść Melville'a jest eksperymentem w dziedzinie poetyki dotyku (*poetics of tactility*), w którym zapowiadające estetykę kampu hiperbole umożliwiają pisarzowi skrytykowanie zarówno ideologii kolonializmu, jak i orientalizmu z jego pełnym hipokryzji współczuciem. Przede wszystkim jednak estetyka haptyczna daje Melvillowi możliwość zaprotestowania przeciw kształtującej się w owym czasie normie etyczno-estetycznej, zgodnie z którą literatura powinna być nade wszystko produktywnie pouczająca.

W rozdziale IV, zatytułowanym „Moment modernistyczny: Stein, Duchamp i Hemingway” przyglądam się bliżej innemu momentowi o kluczowym znaczeniu dla ewolucji tropu beczynności. Skupiam się na charakterystycznej dla tego okresu fascynacji witalnością i ruchem, pokazując jak owemu „witalocentryzmowi” przeciwstawia się swoisty kulturowy przeciwpąd odwołujący się do estetyki zaniechania. Posługując się koncepcją emergentnej wartości kulturowej Raymonda Williama dowodzę, że w teoriach sztuki Gertrudy Stein i Marcela Duchampa, jak również w literackich zastosowaniach tropu lenistwa u Ernesta Hemingwaya można dopatrzeć się załączka estetyki wyczerpania, kojarzonej tradycyjnie z następcą modernizmu – postmodernizmem. A zatem – w przeciwieństwie do rozdziału III – „Moment modernistyczny” stanowi polemikę z Rancière, ponieważ wbrew przekonaniu francuskiego filozofa, że modernizm był naiwnie nieświadomy faktu zdominowania sztuki przez rynek utrzymując, że twórcy modernistyczni zdawali sobie sprawę z podporządkowania sztuki kapitalistycznym nakazom produktywności i wskazują idee i strategie estetyczne, za pomocą których starali się ową świadomość wyrazić.

Ostatni rozdział – „Moment postmodernistyczny” – stanowi rozwinięcie powyższych wniosków. Analizuję w nim dominujące w postmodernizmie struktury odczuwania, zwracając szczególną uwagę na występujące w ich obrębie sprzeczności. Wprawdzie postmodernistyczny motyw wyczerpania możliwości estetycznych z jego upodobaniem do auto-referencyjności, intertekstualności i metafikcji może z pozoru sugerować pełną akceptację dla lenistwa, jednak jest to wrażenie mylne. Jeśli dokładniej przyjrzeć się manifestom postmodernistycznym, to przywłaszczenie sobie przez postmodernizm tropu beczynności jawi się jako całkowicie sztuczne. Zamiast zrealizować swój kontrnormatywny potencjał dominujący dyskurs postmodernizmu – przynajmniej w jego amerykańskiej odsłonie – pozbawia siły sprawczej ideę *puissance*, zamieniając typowy dla niej sprzeciw wobec produktywności na nad-produktywność, a jej potencjał samozachowawczy zastępując chorobliwym zaangażowaniem. I tak na przykład w teorii malarstwa gestu (*action painting*) Harolda Rosenberga, podobnie jak w koncepcji znużenia tradycją Johna Bartha, odmiany beczynności takie jak pasywność i brak zainteresowania zostają zrewitalizowane jako

wyższe formy aktywności poznawczej. Co więcej, o ile wcześniej trop lenistwa był sposobem na wyrażenie sprzeciwu wobec zamachu dokonywanego przez reżim produktywności na prawa do jednostek (pisarza i czytelnika) do prywatności i wolności, to już w drugiej połowie XX wieku motyw odpoczynku i beczynności wszedł do repertuaru strategii marketingowych rynku sztuki, by u progu XXI stulecia stać się rutynowo stosowanym zabiegiem promocyjnym. Wymagając od pisarzy udziału w reklamowaniu książek (tzw. *book tour*), a także publikowania opisów trudnych przeżyć osobistych, chwil słabości i niepowodzeń (na co wskazuje rosnąca popularność tzw. *failure novels* - powieści o porażce), przemysł wydawniczy przyczynia się do konsolidacji biopolitycznej normatywizacji produktywności.

I choć niemożliwe wydaje się pomyślenie estetyki wymykającej się nowemu porządkowi i skutecznie penetrującej granice jego wszechogarniającej hegemonii, próbą pod wieloma względami udaną wydaje się być powieść Davida Fostera Wallace'a pt. *The Pale King*, w której pisarz uczynił fundamentem podmiotowości i głównym tematem acedię. W ten sposób autor uzyskuje efekt pętli rekursywnej, czy też, jak sam nazwał to zjawisko w innym tekście – „sprzężenie odbłaskowe” (*feedback glare*). Puściwszy w ruch ową heterotopiczną dynamikę powieść tworzy serię mikro-wydarzeń – przejawów tego, co Berlant określa mianem samozakłócenia (*self-interruption*), chroniących heterotopiczny obszar sprawczości podmiotu (a także autora) przed „nawoływaniem” przemysłu księgarskiego do samowyzysku i produktywności.

Moje badania konceptualne i analityczne w dziedzinie nienormatywnej krytyki etycznej nie kończą się wraz z wymienionymi powyżej publikacjami. Zamierzam kontynuować je i rozwijać w toku dalszej pracy naukowej.

2.5 POZOSTAŁE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO-BADAWCZE

Publikacje i praca redakcyjna (pełna lista publikacji w Załączniku 4 “Wykaz publikacji)

Oprócz zainteresowania literaturą amerykańską w optyce krytyki etycznej, zajmowałam się też innymi zagadnieniami związanymi z kulturą i sztuką Stanów Zjednoczonych. Wiele uwagi poświęciłam zjawisku „wysokiego postmodernizmu” (high postmodernism], która to zaowocowała projektem zbioru esejów o czołowych amerykańskich pisarzach postmodernistycznych. Tom *Barth, Barthelme, Coover* (WUW 2015) który redagowałam, opatrzyłam wstępem oraz do którego napisałam 2 rozdziały o powieściach Donalda Barthelme’ego *Królowna Śnieżka* i *The Dead Father* jest dziełem naukowym, ale również popularyzatorskim, ponieważ ma na celu przybliżenie i wyjaśnienie sylwetki pisarzy amerykańskich polskiemu czytelnikowi. W związku z tym, w ramach promocji książki, brałam udział w spotkaniach autorskich, które pozwoliły mi wypowiedzieć się na temat fenomenu wysokiego postmodernizmu przed szerszą publicznością niż jest mi to dane na co dzień w pracy akademickiej

Publikowałam również prace na temat innych autorów amerykańskich tj. Ann Beattie, Don DeLillo, William Faulkner, a także na temat filozofów i krytyków literatury. Pośród tych

publikacji znajdują się eseje o teorii postmodernizmu Geralda Vizenora, eseje na temat teorii francuskiej reprezentowanej przez Rolanda Barthes'a, Jacquesa Rancière'a i Emanuela Levinasa, oraz teksty na temat brytyjskiego psychoanalityka Donalda Winnicotta. W tej chwili jestem zaangażowana w trzy projekty z czego jeden to kolejny projekt redakcyjny na temat Susan Sontag, zaś dwa pozostałe to publikacje na temat Thomasa Pynchona i Davida Foster Wallace'a.

W 2015 roku, wraz z dr Justyną Włodarczyk (IA UW), zredagowałam zbiór esejów na temat teorii posthumanizmu, który ukazał się drukiem w 2015 roku pt. *Po humanizmie: od technokrytyki do animal studies* (WN Katedra). Publikację tę uważam za ważne osiągnięcie, ponieważ przedstawia ona obraz recepcji teorii posthumanistycznych w Polsce. Jest zatem równie ważna z perspektywy naukowej co popularyzatorskiej.

Od roku 2009 jestem członkiem rady redakcyjnej czasopisma *Polish Journal for American Studies*, dla którego recenzuję teksty oraz piszę recenzje. Jestem też recenzentem dla *European Journal of American Studies* oraz *The Americanist*. Z uwagi na chęć zintegrowania w moim dorobku zainteresowań literaturą i filozofią recenzuję też artykuły dla czasopisma *Etyka*, wydawanego przez Wydział Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego.

2.6 STYPENDIA I NAGRODY

1. W roku 2014/15 byłam stypendystką Fundacji Fulbrighta, otrzymując stypendium Fulbright Senior Scholar Award w University of California, Irvine, Stany Zjednoczone.
2. We wrześniu 2014 r. odbyłam stypendium badawcze w ramach American Studies Salzburg Seminar (Salzburg, Austria) pod tytułem "New Directions in American Literature"
3. W listopadzie 2012 r. odbyłam stypendium badawcze w ramach American Studies Salzburg Seminar (Salzburg, Austria) pod tytułem "American Film"

2.7 WYKAZ PRAC CYTOWANYCH W OMÓWIENIU OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Agamben, Giorgio. *Homo Sacer*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1998.

———. "The Power of Thought." *Critical Inquiry* 40, no. 2 (2014): 480–491.

———. *What Is an Apparatus?: And Other Essays*. Stanford, CA: Stanford University Press, 2009.

- . *Potentialities: Collected Essays in Philosophy*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1999.
- Arnold, Matthew. *Complete Prose Works*. Ann Arbor: Michigan UP, 1960.
- Barthes, Roland. "Osons être paresseux." In *Oeuvres Complètes*, Nouv. éd., 3:760–66. Paris: Seuil, 2002.
- . *The Neutral: Lecture Course at the Collège de France (1977-1978)*. Eds. Thomas Clerc and Éric Marty. Trans. Rosalind E. Krauss and Dennis Hollier. New York: Columbia University Press, 2005.
- Berlant, Lauren. *Compassion: The Culture and Politics of an Emotion*. Psychology Press, 2004.
- . "Poor Eliza." *American Literature* 70, no. 3 (September 1998): 635–68.
- . "Structures of Unfeeling: Mysterious Skin." *International Journal of Politics, Culture, and Society* 28, no. 3 (2015): 191–213.
- . *The Female Complaint: The Unfinished Business of Sentimentality in American Culture*. Durham: Duke University Press, 2008.
- . *Cruel Optimism*. Durham; London: Duke University Press, 2011.
- Blumenberg, Hans. *Paradigms for a Metaphorology*. Trans. Robert Savage. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2010.
- Buell, Lawrence. *The Dream of the Great American Novel*. Cambridge MA: Harvard University Press, 2014.
- . *Writing for an Endangered World: Literature, Culture, and Environment in the U.S. and beyond*. Cambridge, Mass: Belknap Press, Harvard University Press, 2001.
- Foucault, Michel. *Discipline & Punish: The Birth of the Prison*. Trans. Alan Sheridan. New York: Vintage Books, 1995.
- . *Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason*. New York: Vintage, 1988.
- . "The Ethic of Care for the Self as a Practice of Freedom: An Interview with Michel Foucault on January 20, 1984." *The Final Foucault: Studies on Michel Foucault's Last Works. Philosophy & Social Criticism* 12, no. 2–3 (1987): 112–131.
- . *The Government of Self and Others: Lectures at the Collège de France, 1982-1983*. Macmillan, 2011.
- . *The History of Sexuality, Vol. 3: The Care of the Self*. Translated by Robert Hurley. New York: Vintage, 1988.

- — —. *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-79*. Basingstoke UK; New York: Palgrave Macmillan, 2008.
- — —. *On The Government of the Living: Lectures at the Collège de France, 1979-1980*. Eds. Arnold I. Davidson, and Graham Burchell. New York: Palgrave Macmillan, 2014.
- — —. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*. Ed. Colin Gordon. New York: Vintage, 1980.
- — —. *The History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction*. Ed. Robert Hurley. New York: Vintage, 1990.
- — —. *"Society Must Be Defended:" Lectures at the Collège de France, 1975-1976*. Ed. David Macey New York: Picador, 2003.
- — —. *Technologies of the Self: A Seminar with Michel Foucault*. Eds. Luther H. Martin, Huck Gutman, Patrick H. Hutto. Amherst: University of Massachusetts Press, 1988.
- — —. *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-78*. Eds. Michel Senellart, François Ewald, and Alessandro Fontana Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- Hemingway, Ernest. *The Garden of Eden*. Ed. Charles Scribner. New York: Scribner, 2003.
- Irving, Washington. *Rip Van Winkle*. Ed. Will Bradley. New York: R.H. Russell, 1897.
- Lévinas, Emmanuel. *Existence and Existents*. The Hague: Nijhoff, 1978.
- Levinas, Emmanuel. *On Escape: De L'évasion, Trans. Bettina Bergo*. Stanford: Stanford University Press, 2003.
- Malabou, Catherine. "One Life Only: Biological Resistance, Political Resistance." *Critical Inquiry* 42, no. 3 (Spring 2016): 429–38.
- — —. "The King's Two (Biopolitical) Bodies." *Representations* 127, no. 1 (Summer 2014): 98–106.
- Melville, Herman. *Typee: Complete Text with Introduction, Historical Contexts, Critical Essays*. New Riverside Editions. Boston: Houghton Mifflin, 2004.
- Miller, J. Hillis. *The Ethics of Reading: Kant, De Man, Eliot, Trollope, James, and Benjamin*. New York: Columbia University Press, 1989.
- Molesworth, Helen. "Work Avoidance: The Everyday Life of Marcel Duchamp's Readymades." *Art Journal* 57, no. 4 (1998): 51–61.

- Nussbaum, Martha C. *Poetic Justice*. Boston: Beacon Press, 1995.
- Rancière, Jacques. "The Ethical Turn of Aesthetics and Politics." *Critical Horizons* 7, no. 1 (01 2006): 1–20.
- . *Aesthetics and Its Discontents*. Polity, 2009.
- . *Aisthesis: Scenes from the Aesthetic Regime of Art*. 1 edition. London; New York: Verso, 2013.
- . *Disagreement: Politics and Philosophy*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2004.
- . *Dissensus: On Politics and Aesthetics*. Bloomsbury Publishing, 2010.
- . "Ethical Turn of Aesthetics and Politics." Trans. Jean-Philippe Deranty. *Critical Horizons* 7, no. 1 (2006): 1–20.
- . "From Politics to Aesthetics?" *Paragraph* 28, no. 1 (March 1, 2005): 13–25.
- . "Politics and Aesthetics an Interview." *Angelaki Journal of the Theoretical Humanities* 8, no. 2 (2003): 191–211.
- Rosenberg, Harold. *The Anxious Object*. University of Chicago Press, 1982.
- . *The Tradition of the New*. Thames and Hudson, 1962.
- Schiller, Friedrich. *Letters upon the Aesthetic Education of Man*. Hayes Barton Press, 1990.
- Stiegler, Bernard. *Technics and Time 1: The Fault of Epimetheus*. Stanford: Stanford University Press, 1998.
- Sontag, Susan. *Against Interpretation: And Other Essays*. Macmillan, 1966.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. *Aesthetic Education in the Era of Globalization*. Cambridge MA: Harvard UP, 2012.
- Wallace, David Foster. *The Pale King: An Unfinished Novel*. 1st ed. New York: Little, Brown and Co., 2011.
- Williams, Raymond. *Culture*. Fontana New Sociology. London: Fontana, 1981.
- . *The Country and the City*. New York: Oxford University Press, 1973.

Zuzanna Ładyga-Michalska